

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen Kainuun hyvinvointialueella

Ajankohtaista HYTETU -työstä Kainuussa

Saara Pikkarainen, erikoissuunnittelija, TtM
saara.pikkarainen@kainuu.fi, puh. 044 797 0419

Esityksen sisältö

- 1) Kainuun väestö, tilastotietoa
 - 1.1 Yleistä
 - 1.2 Lapset ja lapsiperheet
 - 1.3 Nuoret
 - 1.4 Työikäiset
 - 1.5 Ikäihmiset
- 2) Kainuun HYTETU työ v. 2023
 - 2.1 Kainuun HYTETU -rakenne ja toimijat v. 2023
 - 2.2 Alatyöryhmien tehtävät
- 3) Hyvinvointialueen HYTE -kannustin v. 2023
- 4) Kuntien ja alueiden tehtäviä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä
- 5) Ikääntyneet Politikkasuositus (UEF)

1. Kainuun väestö, tilastotietoa

1.1 Yleistä

Kainuun väestö vähenee nykyisestä ennusteen mukaan 18 %:lla vuoteen 2040 mennessä. 75 vuotta täyttäneiden osuus kasvaa ja alle 18 vuotiaiden määrä vähenee.

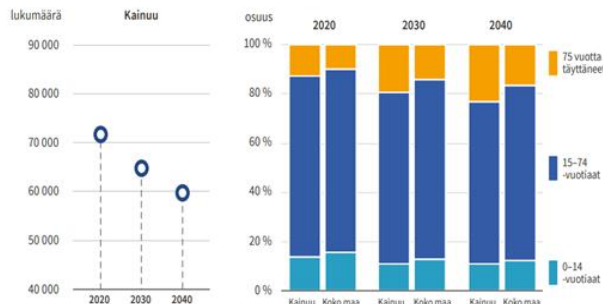
Väestön koulutustaso on Kainuussa alhaisempi kuin muualla maassa. Peruskoulun jälkeen koulutusta on käyty noin 3,4 vuotta. Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden osuus 17-24 vuotiaista on pienempi kuin koko maassa.

Pienituloisiin asutokuntiin kuuluvien osuus on maan keskitasoa, ja väestön tuloerot ovat maan pienimpien joukossa.

Yleinen pienituloisuusaste on Kainuussa (14%) muuta maata korkeampi (12%). Asutokuntien käytettävissä olevat tulot jakaantuvat Kainuussa muuta maata tasaisemmin.

Sekä demografinen (väestöllinen) että taloudellinen huoltosuhde olivat Kainuussa muuta maata korkeammalla tasolla.

Kuvio 1. Hyvinvointialueen väestömäärä ja ikärakenne.

▲ Kuvioissa esitetään hyvinvointialueen väestömäärä ja ikärakenne vuonna 2020 sekä ennusteet vuosille 2030 ja 2040. Ikärakennetta verrataan koko maan tietoihin. Tiedot perustuvat Tilastokeskuksen aineistoihin. Väestöennuste pohjautuu vuoden 2018 tietoihin.

Kainuulaiset ovat pääsääntöisesti tyytyväisiä elämäänsä ja kokevat päivittäisen elämänsä turvalliseksi. Lähes 60 % koki elämänlaatunsa hyväksi yli 20 vuotta täyttäneistä.

Väestön hyvinvointia ja terveyttä kuvaavat indikaattorit ovat monilta osin selvästi maan keskiarvoa heikompia.

Palvelujen saatavuus avosairaanhoidon vastaanotto toiminnassa ollut Kainuussa pitkään maan heikoimpia. Hoitojonot ovat estäneet paljon palveluja tarvitsevien asiakkaiden tilanteeseen paneutumisen ja kestävien ratkaisujen etsimisen.

Palveluissa ei ole kyetty riittävästi tukemaan asiakkaita, jotka eivät vielä ole ajautuneet paljon palveluja tarvitseviksi, mutta joiden terveydessä ja hyvinvoinnissa on paljon riskitekijöitä.

Nykyisessä työssä ei usko jaksavansa vanhuseläkeikään saakka; korkea koulutus 21% (koko maa 15%), matala koulutus 35% (koko maa 34%). Tuki- ja liikuntaelinten sairauksista johtuvat poissaolot ovat lisääntyneet.

Mielenterveyden ja käyttäytymishäiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavia 16-24 vuotiaita on Kainuussa muuta maata enemmän ja määrä on kasvusuunnassa.

Kainuun väestöstä harvaan asutulla alueella asuu 28 % väestöstä, koko maan vastaava luku on alle 5 %.

Väestöllinen huoltosuhde v. 2020 oli 75,2, mikä on huomattavasti suurempi kuin koko maassa ja toiseksi suurin hyvinvointialueiden vertailussa. Väestöllinen huoltosuhde heikkenee selvästi jo lähivuosina.

Pienituloisia (käytettävissä olevat tulot) kotitalouksia, alle 18 vuotiaiden osuus kaikista alueen alle 18 vuotiaista on Kainuussa 11,3%, koko maassa 11,1.

Sairastavuus on alueen ikärakennetta heijastaen maan suurimpia. Väkilukuun suhteutettuna ennen aikaisten kuolemien vuoksi menetettyjä elinvuosia enemmän kuin koko maassa (PYLL).

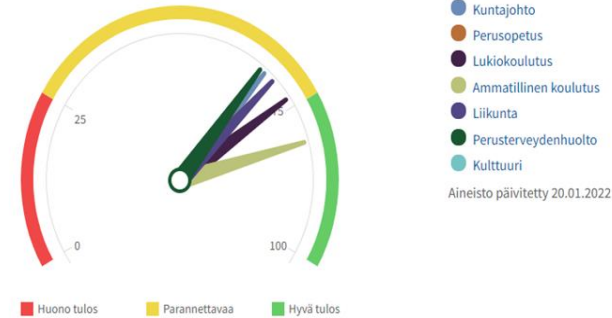
Sosioekonomiset terveyserot näkyvät mm. eroina hyvätulosten ja pienituloisten ennen aikaisissa kuolemista kuten tapaturma-, verenkiertoelinten-, alkoholi- ja itsemurhakuolleisuudessa huomattavasti korkeimpina kuin koko maassa (PYLL).

Erityiskorvattavia lääkkeitä kainuulaiset käyttävät enemmän kuin muulla maassa.

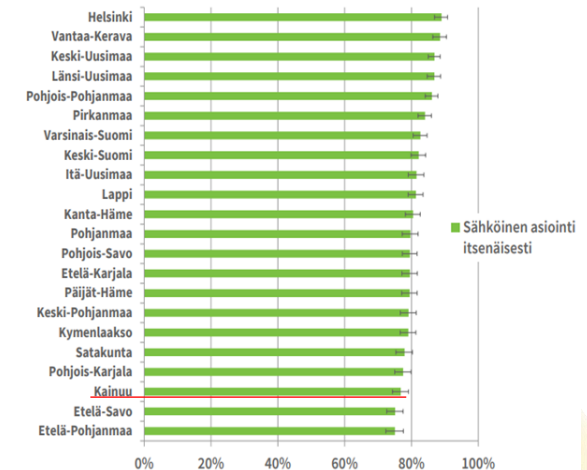
(Lähteet: VN, STM/THL, Sotkanet, Finsote)

Terveyden edistämisasiivisuus (TEA) 2021

Kaikki sektorit : Kainuun hyvinvointialue 2021

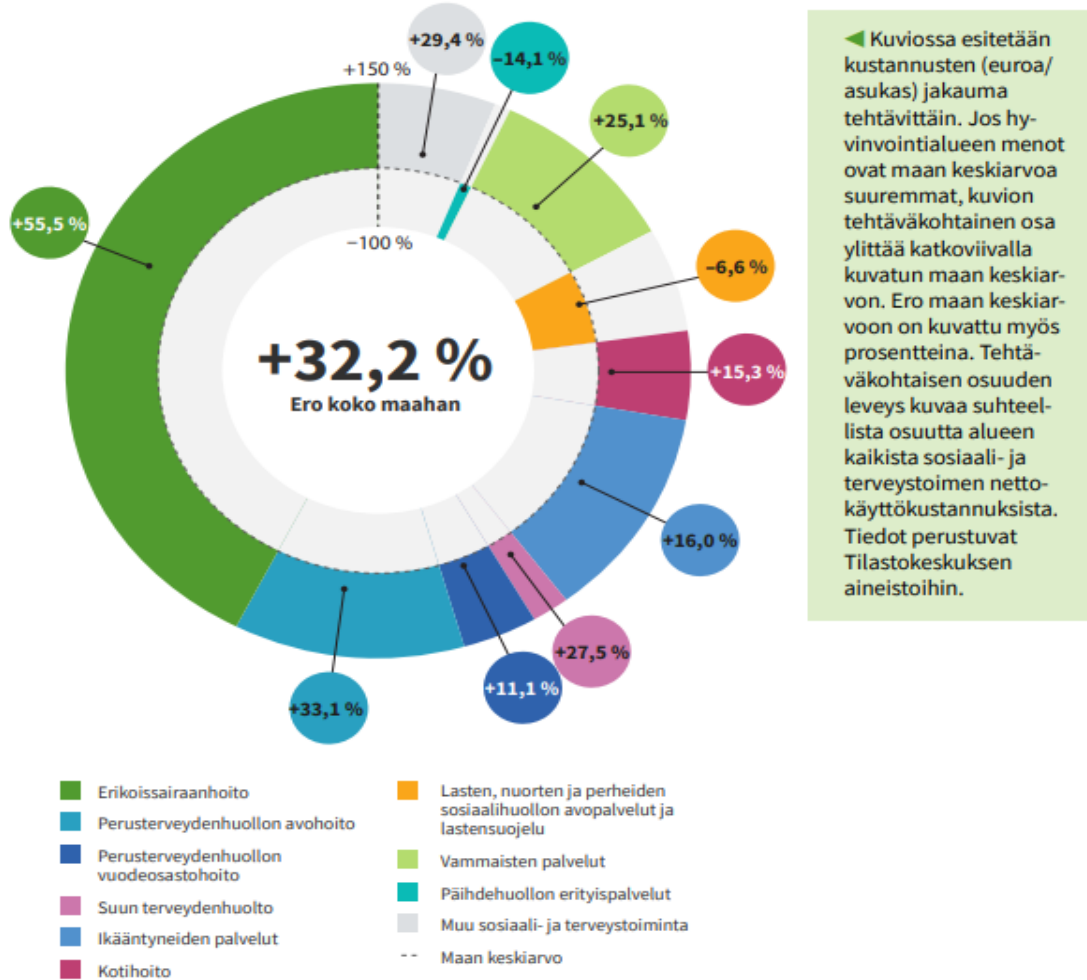

Internetin käyttö asiointiin

Kuvio 5. Internetiä itsenäisesti sähköiseen asiointiin käyttäjien osuus (%) ja 95:n luottamusväli hyvinvointialueittain (n = 27 234). Hyvinvointialueiden välillä oli eroja (f-testi, p = <0,001).

Kuvio 5. Sosiaali- ja terveystoimen asukaskohtaisten nettokäyttökustannusten jakauma vuonna 2020.

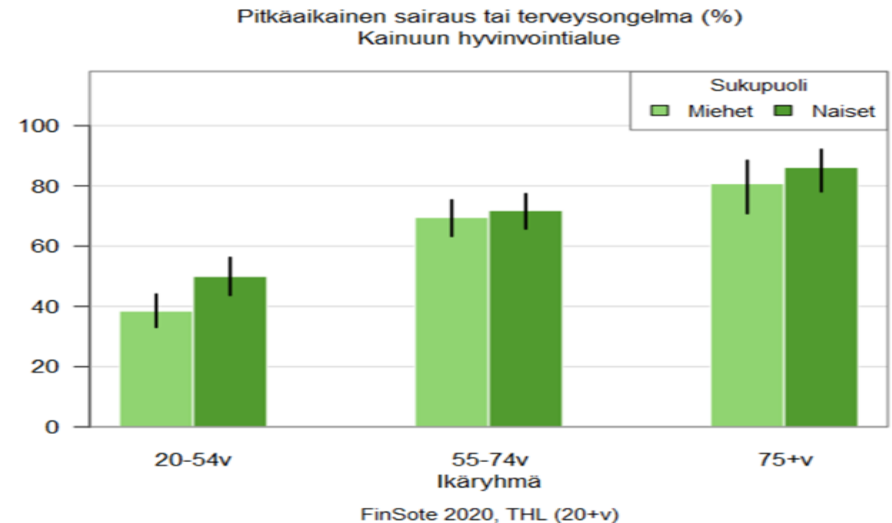
Kuviossa esitetään kustannusten (euroa/asukas) jakauma tehtävittäin. Jos hyvinvointialueen menot ovat maan keskiarvoa suuremmat, kuvion tehtäväkohtainen osa ylittää katkoviivalla kuvatun maan keskiarvon. Ero maan keskiarvoon on kuvattu myös prosentteina. Tehtäväkohtaisen osuuden leveys kuvaa suhteellista osuutta alueen kaikista sosiaali- ja terveystoimen nettokäyttökustannuksista. Tiedot perustuvat Tilastokeskuksen aineistoihin.

Kainuun alueen keskeisimmät palveluhaasteet liittyvät perusterveydenhuollon palvelujen, ennaltaehkäisevien palvelujen ja henkilöstön saatavuuteen sekä yhteistyöhön erikoissairaanhoidon kanssa.

Palvelujen tarve on suuri, monissa tautiryhmissä sairastavuus on suuri ja ennenaikainen kuolleisuus on suurta. Väestö on iäkästä ja vähentynyt jo vuosien ajan.

Tarpeeseen suhteutetut sosiaali- ja terveydenhuollon menot ovat maan korkeimpia.

Alueen huoltosuhteen heiketessä, talouden tiukentuessa ja kuntayhtymän tilikauden tuloksen oltua 15,2 miljoonaa euroa alijäämäinen, paineet kustannusvaikuttavampaan toimintaan ovat suuret. (VM 2020)

Arviointiraportti 2021 Kainuu, THL

23.11.2022

Kainuun sote/Saara Pikkarainen

1.2 Lapset ja lapsiperheet

Perhe

Lapsia syntyi Kainuuseen v. 2021 460. Lapsiperheitä Kainuussa on 32% perheistä, koko maassa 38%.

Kunnan pienituloisuusaste 14% (pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien henkilöiden osuus %), koko maa 12,5%. Lapsiperheiden pienituloisuusaste Kainuussa on 11,3 %, lähes samaa tasoa kuin muualla maassa.

0-17 -vuotiaat, joista tehty lastensuojeluilmoitus, % vastaavan ikäisestä väestöstä Kainuu 8,7%, koko maa 8,6%.

Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0-17 vuotiaat, joiden sijoituspaikkana perhe on 43,2 % kaikista kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista ja nuorista.

Kasvatus- ja perheneuvolan asiakkaat vuoden aikana/1000 as. alle 18 v. Kainuu 84, koko maa 71.

Päivittäisen elämänsä turvattomaksi kokeneiden osuus alle 3%, samaa luokkaa kuin muualla maassa.

Elintavat

Aamupalaa joka arkiamu ei syö kuin 30 % 4. ja 5 lk. oppilaista.

Eri-ikäisten lasten ja nuorten ylipaino ja lihavuus yleistä, erityisesti poikien kohdalla. Ylipainon yleisyys (%) 2 - 6 vuotiailla Kainuu 21%, koko maa 19%.

Kainuulaispojat (4. ja 5. lk) harjaavat hampaansa harvemmin kuin kahdesti päivässä. Karies lisääntyy ja tervehampaisten lasten määrä vähenee.

Kainuulaislapset joutuvat kodissaan alttiiksi passiiviselle tupakoinnille yleisemmin kuin muualla maassa.

Hyvinvointi

Varhaiskasvatukseen osallistuneet 3-5 vuotiaat, % vastaavan ikäiset, kunnan kustantamat palvelut Kainuu 70%, koko maa 72%.

Koulunkäynnistä pitää 4. ja 5 lk:n oppilaista Kainuu 76%, koko maa 77%.

4. ja 5. lk:n pojat ovat tyttöjä yleisemmin ilman yhtään hyvää kaveria.

Seksuaalista ehdottelua, viestittelyä tai kuvamateriaalin näyttämistä esiintyy jo alaluokilla.

Lasten ahdistuneisuus - ja mielialaoireilu on yleisempää tytöillä kuin pojilla Kainuussa.

Kouluterveyskyselyn mukaan jo alakoulusta lähtien havaitaan yhteisöllisten ongelmien ilmenemistä, johon kuuluvat luokkayhteisöön kuulumisen ongelmat ja yksinäisyyden kokemukset. Häiriökäyttäytyminen on lisääntynyt kouluissa.

Terveys, liikkuminen

5 lk:n oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky Kainuu 43 % (koko maa 37%) (MOVE! – mittaus Lasten ja nuorten toimintakyky).

Koulun oppilaita aktivoidaan koulumatkaliikuntaan Kainuu (oppilasmäärään painotettu prosenttiosuus) 54 (koko maa 66).

Koulussa on käytössä pitkät liikuntavälitunnit Kainuussa 48 (koko maa 60).

Kunta seuraa lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta valtuustokausittain Kainuun kunnissa 81 (koko maa 80).

Tapaturma koulussa tai kotimatalla lukuvuoden aikana, % 8. ja 9. lk oppilaista Kainuu 21%, koko maa 19%.

Harrastukset osallisuus

Vähintään tunnin päivässä liikkuu alle puolet 4. ja 5. lk. oppilaista.

4. ja 5. lk. oppilaista 90 % harrastaa jotakin järjestettyä harrastusta väh. 1 x vk:ssa.

Kulttuurista ja taidetta 4. ja 5. lk oppilaista harrastaa lähes 80 %, samaa tasoa kuin koko maassa.

Kunnissa järjestetään kohdennettuja liikuntaryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille Kainuu 65 (koko maa 77).

Kunnissa on päätetty terveyttä ja liikuntaa edistävän liikunnan vastuutahosta Kainuu 100 (koko maa 90).

Lähteet: Koulu-terveyskysely, Sotkanet

Kainuun sote/Saara Pikkarainen

1.3 Nuoret

Perhe, toimeentulo

Perustoimeentulotukea Kainuussa vuoden aikana saaneet 18-24 -vuotiaat, % vastaavan ikäisistä 17,6% (koko maa 18%). Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 18-24 -vuotiaat oli 2,3% vastaavan ikäisistä väestöstä.

Perheen koettu taloudellinen tilanne kohtalainen tai sitä huonompi, % ammattioppilaitoksen opiskelijoista, Kainuu 40%, koko maa 37%.

Nuoristyöttömiä oli yli 14%, samaa tasoa kuin muualla maassa.

Tapaturmia koulussa tai koulumatkalla, % ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevista Kainuussa 7 % ja lukiossa opiskelevista 6%, samaan tasoa kuin muualla maassa.

Rikoksista syylliseksi epäillyt alle 14 vuotiaat vastaavan ikäisistä Kainuu 14% (koko maa 11%) ja 15-17 vuotiaat Kainuu 88% (koko maa 79%).

Elintavat

Enemmän kuin puolet (8. ja 9.lk) kainuulaispojista harjaa hampaansa harvemmin kuin kahdesti päivässä. Kariuksen esiintyvyys lisääntynyt.

Ylipainoa ammatillisen oppilaitoksen oppilaista 22%:lla. Vähintään tunnin päivässä liikkuvia 15% ko. opiskelijoista.

Lukion oppilaista ylipainoa 15%:lla (koko maa 16%). Korkeintaan tunnin päivässä liikkuvia ko. opiskelijoista 26%.

Raittiiden 8. ja 9. oppilaiden määrä lisääntynyt, 60 % oppilaista raittiita.

12 % 8. ja 9. lk kainuulaispojista tupakoi päivittäin, eniten koko maassa.

35 % 8. ja 9. lk oppilaiden mielestä omalla paikkakunnalla helppo hankkia huumeita.

Huolta herättävä päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttö ja rahapelaaminen on vähentynyt ed. kouluterveyskyselystä, nuuskan käyttö lisääntynyt sekä peruskoulun tytöillä että pojilla Kainuussa.

Hyvinvointi

Positiivista mielenterveyttä kokenut 30 % 8. ja 9 lk oppilaista. Opettajilta on saatu välittävää ja oikeudenmukaista kohtelua.

Yli puolet 20 vuotta täyttäneistä kainuulaisista kokee elämänlaatunsa hyväksi.

Kohtaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta kokee 8. ja 9.lk:n kainuulaistytöistä 29% (koko maassa 30%), pojista alle 10% Kainuussa ja koko maassa.

8. ja 9. lk:n oppilaat ovat päässeet kouluterveydenhoitajalle hyvin, mutta tytöt kokevat, etteivät ole saaneet riittävästi tukea ja apua ko. käynneillä.

Ei ole päässyt koulukuraattorille yrittämisestä huolimatta; pojat 15 % ja tytöt 7%.

Fyysistä uhkaa kokenut vuoden aikana 16 % 8. ja 9 lk oppilaista.

Terveys/sairaus

Koulutuksen ulkopuolelle jääneitä 17-24 -vuotiaita on Kainuussa vähemmän kuin muualla maassa.

Kuitenkin Kainuussa syrjäytymisriskissä 18-24 vuotiaista, % vastaavan ikäisistä oli 940 nuorta, lähes 20% (ei työssä, ei opiskele, ei varusmies-palveluksessa) v. 2021.

Työkyvyttömyyseläkettä saa 16-64 vuotiaista 8,7 % vastaavan ikäisistä (koko maa 5,5).

Mielenterveyden ja käyttäytymishäiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saa kainuulaista 16-64 -vuotiaista 4,3 % (koko maa 3%).

Kainuulaisista 8. ja 9. lk:n oppilaista terveydentilansa kokee keskimääräiseksi tai huonoksi pojista 14 %, tytöistä 34 % (vastaavasti koko maa 16 /34 %).

Harrastukset

Lähes 95 % 8. ja 9. lk:n oppilaista harrastaa jotakin järjestettyä harrastusta väh.1x vk:ssa, taidetta ja kulttuuria väh.1x/vk yli 40 % oppilaista.

Taidetta ja kulttuuria harrastaa ammattioppilaitoksen opiskelijoista 35% ja lukion opiskelijoista 54%.

Vähintään tunnin päivässä liikkuvat 8. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky Kainuu: työt 42% pojat 49 %, tulos heikompi kuin maassa keskimäärin (MOVE!-mittaus Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky).

Lähteet: Koulu-terveyskysely, Sotkanet

1.4 Työikäiset

Elinolot

Asuinalueensa olosuhteisiin tyytyväisten osuus %, 20-64 vuotiaat Kainuu 82%, samaa tasoa kuin muualla maassa.

Kainuussa yleinen pienituloisuusaste on 14% (koko maa 12,5 %)

Taloudellinen huoltosuhde Kainuussa 164,5, koko maa 142,2.

Yhtä työllistä kohti on Kainuussa lähes 165 työvoiman ulkopuolella olevaa ja työtöntä.

Työkyvyttömyyseläkettä saavia 16-64 -vuotiasta, % osuus on Kainuussa 9,2% ja koko maassa 5,8%.

Rahan puutteen vuoksi ruoasta, lääkkeitä tai lääkärissä käynneistä tinkimään joutuneiden osuus Kainuussa 23%, koko maa 22%.

Hyvinvointi

Elämänlaatunsa hyväksi tuntevien osuus %, 20-60 vuotiaista Kainuu 56%, samaa tasoa kuin muualla maassa.

Päihteiden vuoksi sairaaloiden ja terveyskeskusten vuodeosastoilla hoidettujen potilaiden määrä oli väestöön suhteutettuna maan suurimpia ja päihdehuollon laitoksissa hoidettujen määrä maan pienin (v. 2021).

25 %:lla 20-54 vuotiaista kainuulaista on väkivallan tai uhkailun kohteeksi joutumisesta, yleisemmin kuin muualla maassa.

30% 55-74 vuotiaista käyttää liikaa alkoholia.

Sairaus

Sepelvaltimotauti-indeksi, ikävakioimaton 133 (koko maa 100).

Sairauspäivärahaa saanut 25-65 vuotiaat/1000 vastaavan ikäistä Kainuu 144 (koko maa 134).

Erityiskorvattaviin lääkkeisiin psykoosin vuoksi oikeutettuja väestöstä maan kolmanneksi eniten.

Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saa kainuulaisista työikäisistä maan suurimpia osuuksia.

45% työssä olleista 55-74 vuotiaista arvioi työkykynsä heikentyneeksi.

Liikunta, työkyky

500 metrin kävelemisessä suuria vaikeuksia n. 5 %:lla 20-64 vuotiaista, koko maassa 3 %:lla.

Neljännes 20-64 vuotiaista kainuulaisista arvioi työkykynsä heikentyneeksi, samaa tasoa kuin koko maassa.

Toimintarajoitteita terveysongelmien vuoksi, osuus 38% (koko maa 34%) 20 vuotta täyttäneistä.

Tuki- ja liikuntaelinindeksi, ikävakioimaton Kainuu 173 (koko maa 100).

Kuolleisuus tapaturmaisiin kaatumisiin ja putoamisiin 65 vuotta täyttäneillä/ 100 000 vastaavan ikäisistä Kainuussa 76 (koko maa yli 80).

Niiden osuus, jotka uskovat, että todennäköisesti eivät jaksata työskennellä vanhuuseläkeikään saakka (%) korkea koulutus Kainuu 21%, (koko maa 15%), matala koulutus Kainuu 35%, (koko maa 34%).

Kulttuuri harrastukset, osallisuus

Aktiivisesti järjestötoimintaan osallistuu % 20-64 vuotiaat Kainuu 23%, samaa tasoa kuin muualla maassa, 65 vuotta täyttäneistä 21 %, koko maa 27%.

Asukkaiden osallistumiskeinot on kuvattu kunnan verkkosivuilla Kainuussa 67 % (koko maa 68 %).

Äänestysaktiivisuus kuntavaaleissa Kainuu 48,6%, koko maa 55,1%.

Äänestysaktiivisuus eduskuntavaaleissa Kainuu 62,8%, koko maa 68,7%.

Lähteet: Sotkanet, FinSote

1.5 Ikäihmiset

Elinolot

Kotonaan asuu 75 -vuotta täyttäneistä kainuulaisista 91 % (muualla maassa 92%).

85% ikäihmisistä on tyytyväisiä asuinalueensa olosuhteisiin Kainuussa, samaa tasoa kuin muualla maassa.

15% 55-74 vuotiaista ja 10% yli 75 vuotiaista on joutunut tinkimään ruuasta, lääkkeistä tai lääkärikäynneistä rahan takia.

Noin 50 % 75 vuotta täyttäneistä tuntee päivittäisen elämänsä erittäin tai hyvin turvallisiksi.

35% koki terveyspalveluiden saatavuuden hyväksi.

Elämänlaatunsa hyväksi tuntevien osuus (%) 65 vuotta täyttäneistä Kainuu 48%, koko maa 55%.

Hyvinvointi

Psyykkisesti merkittävästi kuormittuneiden osuus 65 vuotta täyttäneet Kainuu 13% (koko maa 9%) ja vastaavasti 75 vuotta täyttäneet Kainuun 16% (koko maa 11%).

18 % yli 75 -vuotiaista kokee itsensä yksinäiseksi (koko maa 13%), 80 % kainuulaisista ikäihmisistä on tyytyväinen ihmissuhteisiin.

Ikäihmisillä on myönteinen asiakaskokemus niin terveys- kuin sosiaalipalveluissa.

Ikäihmiset luottavat sosiaali- ja terveyspalvelujen henkilöstöön 80%:sti.

Ylipainoisten osuus (BMI) on yli 60% kainuulaisista ikäihmisistä.

Onnellisuuden kokemuksia 45% kyselyyn (finsote) vastanneista ikäihmisistä.

10% yli 75 vuotiaista käyttää liikaa alkoholia Kainuussa.

Terveys/sairaus

60-70 %:a ikäihmisistä kokee terveytensä keskitasoiseksi tai huonommaksi.

75 vuotta täyttäneistä kainuulaista 14 % kokee saaneensa apua riittämättömästi ja 15 % heistä kokee vähintään suuria vaikeuksia itsestä huolehtimisessa.

Kainuussa yli 75 -vuotiaita asiakkaita hoidetaan omaishoidon tuella, säännöllisessä kotihoidossa sekä tehostetussa palveluasumisessa koko maata enemmän. Pitkäaikaisessa laitoshoidossa yli 75 vuotta täyttäneitä on muuta maata vähemmän.

Itseraportoitu selän kulumavika, iskias tai muu selkäsairaus lähes 40%:lla ja masennusdiagnoosi 7%:lla yli 75 vuotiaista.

Kuolleisuus tapaturmaisiin kaatumisiin ja putoamisiin 65 vuotta täyttäneillä/100 000 as. Kainuu 76, koko maa 83.

Liikkuminen

Toimintarajoite terveysongelmien vuoksi on 40 %:lla 55-74 vuotiaista ja 60%:lla yli 75 -vuotiaista kainuulaisista.

Kaatumisia kävellessä 37 %:lla yli 75 vuotilaista. Kaatumisiin liittyvät hoitokäynnit 65 vuotta täyttäneet/10 000 vastaavan ikäistä, Kainuu 138, koko maa 107.

25%:lla yli 75 -vuotiaista 500 metrin matkan kävelemisessä suuria vaikeuksia.

Huonot liikenneyhteydet haittaavat lähes 40%:a ikäihmisiä. Hankalat matkat haitanneet hoidon saantia, % terveyspalveluja käyttäneistä 75 vuotta täyttäneistä Kainuu 31%, koko maa 32%.

Liikuntaa harrastamattomien osuus 75 vuotta täyttäneistä on 30%, aktiivisesti heistä liikkuu 15%.

Apua riittämättömästi saavien osuus väestöstä (%) 75 vuotta täyttäneet Kainuu 14%, koko maa 11%.

Harrastukset kulttuuri, osallisuus

Aktiivisesti järjestötoimintaan osallistuu 21 % 65 vuotta täyttäneestä ja 16% 75 vuotta täyttäneistä, vähemmän kuin muualla maassa.

Osallistuu aktiivisesti järjestettyyn toimintaan tai harrastukseen lähes 30% 55-74 vuotilaista ja 20% yli 75 vuotiaista.

Alle 40% yli 75 vuotilaista käyttää internetiä sähköiseen asiointiin, 55-74 vuotiaista lähes 80%.

10% ikäihmisistä asioinut lääkärin ja muiden ammattilaisten kanssa internetin välityksellä, hoitajan kanssa 30%.

Lähteet: Finsote, Sotkanet, Hyvinvointikompassi

Kainuun sote/Saara Pikkari

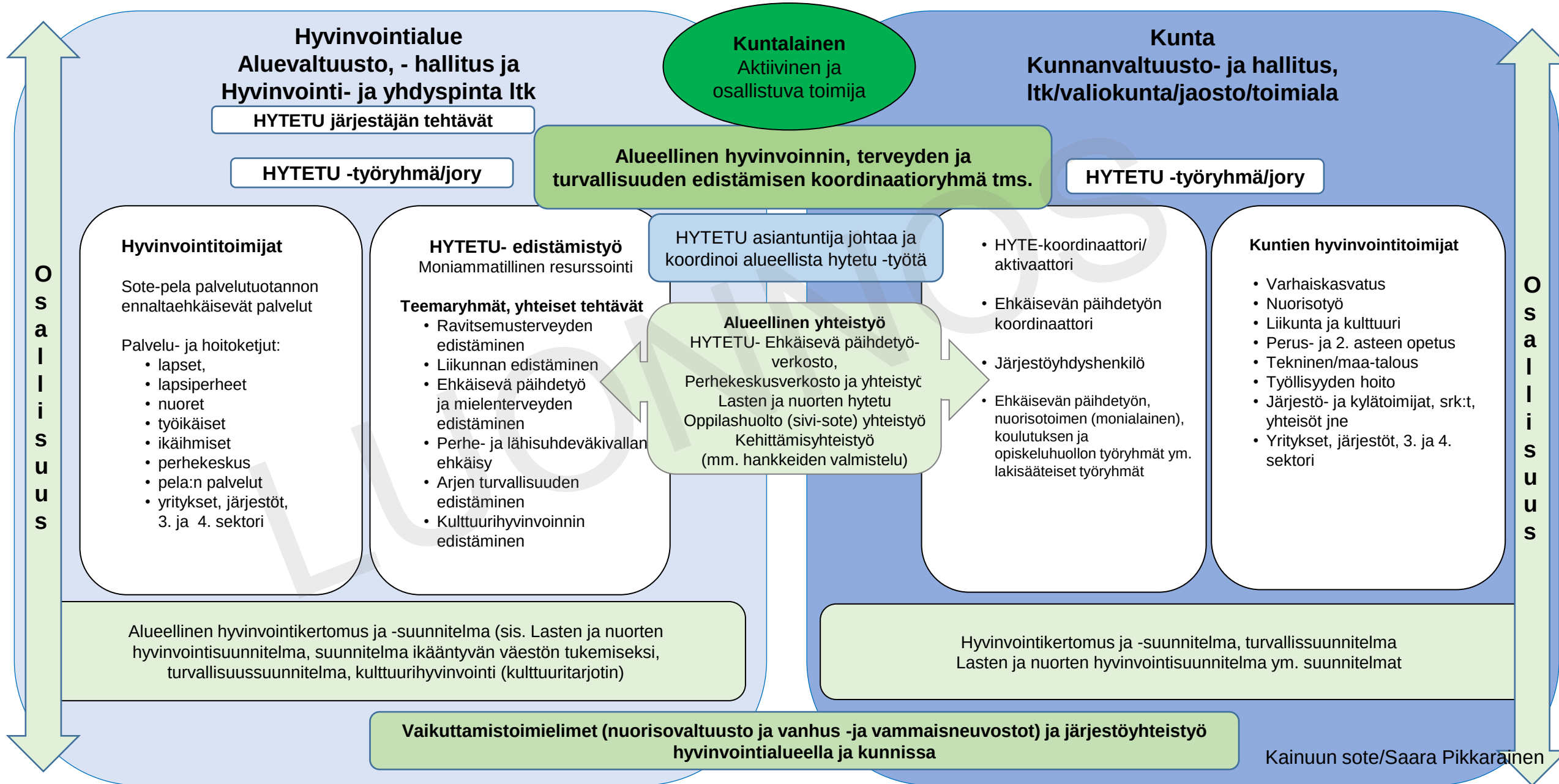
2. Kainuun HYTETU työ v. 2023

Työryhmä ”rakennettiin” alueellisen hyte-koordinaattoriverkoston perustalle HYTETU -työryhmä 2022->

- Kuntien (8 kuntaa) hyte-koordinaattorit/aktivaattorit, hyte-ryhmien pj, yht. 12 henk.
- Kainuun soten edustajat (järjestämisen vastuuvalmisteluja, perhekeskuskoordinaattori, kuntoutuspalvelut; liikunta ja ravitseminen, ehkäisevän päihdetyö ja mielenterveyden edistäminen, yht. 10 henk.
- Kainuun pelastuslaitoksen edustajat, 2 henk.
- Ev.lut. srk diakoniatyön edustajat
- Kainuun Liikunnan edustajat
- Kainuu Liiton kulttuurihyvinvoinnin edustajat
- Pohjois-Suomen Avin ylitarkastaja
- yht. 35 edustajaa, 15 kokousta
- työrukkanen: kunnat (2), pela (1), sote (1), yht. 4 henk
- pj. Kainuun sote, terveyden edistämisen erikoissuunnittelija

2.1 Kainuun HYTETU -rakenne ja toimijat v. 2023 (luonnos)

Hyvinvointialue

Kunta

Yhteiset tehtävät

Yhteinen tilannekuva, tulevaisuusorientaatio ja ennakointi

Väestön hyvinvointi- ja terveys, vähimmäistietosisältö

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisarkkitehtuurin (STM 11/2021) mukainen kehittäminen

Alueellinen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma

Terveellisten elintapojen edistäminen (ravitsemus, liikunta, uni)

Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisy

Turvallisuuden edistäminen

Ehkäisevän päihdetyön ja mielenterveyden edistäminen

Kulttuurihyvinvoinnin edistäminen

Järjestöjen toimintaedellytysten turvaaminen

KAINUUN
hyvinvointialue

2.2. Alatyöryhmien tehtävät

Tehtävänä on

1. Tarkastella jo olemassa olevia rakenteita/verkostoja, toimivia käytäntöjä ja vaikuttaviksi osoitettuja menetelmiä/malleja, jotka olisi hyvä säilyttää
2. Kuvata käytössä olevaa käytännön tason sisältöä, toimintaa ja yhteistyötä (asioita/teemoja tms.) toimijoiden kesken
3. Nostaa esiin hyvät/säilytettävät käytännöt ja mahdolliset haasteet yhteistyössä
4. Tarkastella mahdollista yhteistyömallia/verkostoa, joka vastaa nykyistä paremmin toimijoiden tarpeisiin. Millainen alueellinen rakenne tukee ko. teeman yhteistyötä ja toimintaa toimijoiden kesken. Perustelut, miksi?
6. Kuvaus yhdyspintatyön vastuista esim. kuka tekee, mitä tekee, miten toimintaa mitataan ja arvioidaan

HYTETU-alatyöryhmät:

- a) Ravitsemusterveyden edistäminen
- b) Liikunnan edistäminen
- c) Ehkäisevä päihdetyö ja mielenterveyden edistäminen
- d) Perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisy
- e) Arjen turvallisuuden edistäminen
- f) Kulttuurihyvinvoinnin edistäminen

3. Hyvinvointialueen HYTE -kannustin v. 2023 (1/2)

3 § Valtion rahoitus Hyvinvointialueille (Laki hyvinvointialueiden rahoituksesta)

- Hyvinvointialueille myönnetään valtion rahoitusta hyvinvointialueen asukasmäärän, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tarvetta kuvaavien tekijöiden, asukastiheyden, vieraskielisyyden, kaksikielisyyden, saaristoisuuden, saamenkielisyyden sekä **hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimien perusteella.**
- Hyvinvointialueiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kertoimen perusteella määräytyvä rahoitusosuus 1%
- **Kannusteet ovat yleiskatteellisia, päättäjänä varmista hyte-kertoimen oikea kohdistuminen!**

[Lue lisää: THL:n verkkosivut \(hyvinvointialueet\)](#)

tapani.kauppinen@thl.fi @TapaniKa

15 § Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäosa (HYTE kerroin) kunnille

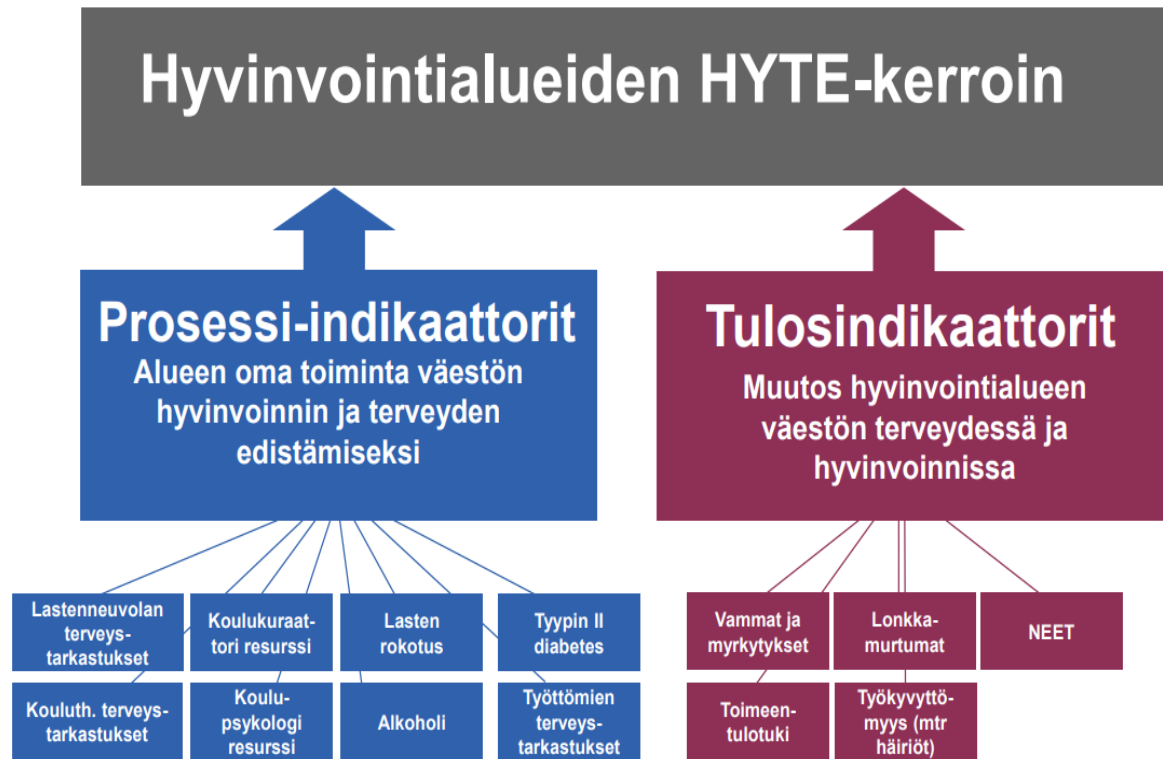
(Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta)

- Kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kerroin määritellään kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimintaa kuvaavien indikaattoreiden sekä toiminnan tulosta kuvaavien indikaattoreiden perusteella.
- Lisäosan suuruus n. 100 M€

[Lue lisää: THL:n verkkosivut \(kunnat\)](#)

5.5.2022

Hyvinvointialueen HYTE -kannustin alk. v. 2023 (2/2)

- Kannustaa ja tukea hva:ta toteuttamaan monipuolisia ja suunnitelmallisia toimia, jotka kohdistuvat erityisesti
 - kansansairauksien ehkäisyyn
 - ikääntyvän väestön toimintakyvyn edistämiseen ja tapaturmien vähentämiseen
 - syrjäytymisen ehkäisyyn
 - sosiaalisen hyvinvoinnin ja työllisyyden edistämiseen
- Kannustin on suunniteltu otettavan käyttöön vuoden 2023 alusta, jolloin HYTE-kertoimeen varattu määräraha jaetaan tasan hyvinvointialueiden kesken asukasluvun mukaan.
- Varsinaisesti HYTE-kertoimen perusteella summa jaettaisiin 1. kerran vuonna 2026.

4. Kuntien ja alueiden tulevia tehtäviä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä (1/3)

Kunnissa on mm.	Hyvinvointialueilla on mm.
... edistettävä asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä .	
...asetettava hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tavoitteet ja määriteltävä tavoitteita tukevat toimenpiteet .	
...arvioitava ennakkoon päätöksensä vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen väestöryhmittäin.	
...nimettävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuutaho .	
...eri toimialojen tehtävä yhteistyötä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä.	

Lähde: Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021, 6 ja 7 §).

Kuntien ja alueiden tulevia tehtäviä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä (2/3)

Kunnissa on mm.	Hyvinvointialueilla on mm.
... seurattava kuntalaisten /asukkaiden elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä alueittain ja väestöryhmittäin.	
... raportoitava asukkaidensa hyvinvoinnista ja terveydestä, niihin vaikuttavista tekijöistä sekä toteutetuista toimenpiteistä kunnanvaltuustolle/ aluevaltuustolle vuosittain.	
...valmistettava valtuustolle valtuustokausittain hyvinvointikertomus ja -suunnitelma edellä mainituista asioista.	...valmistettava valtuustolle valtuustokausittain alueellinen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma edellä mainituista asioista.
	...laadittava hyvinvointikertomus ja -suunnitelma yhteistyössä kuntien kanssa.
...toimitettava hyvinvointikertomus ja -suunnitelma hyvinvointialueelle ja julkaistava se julkisessa tietoverkossa.	...julkaistava se julkisessa tietoverkossa.

Lähde: Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021. 6 ja 7 §).

Kuntien ja alueiden tulevia tehtäviä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä (3/3)

Kunnissa on mm.	Hyvinvointialueilla on mm.
...toimittava yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa ja tuettava sitä asiantuntemuksellaan.	...toimittava yhteistyössä alueen kuntien kanssa ja tuettava niitä asiantuntemuksellaan.
...tehtävä yhteistyötä muiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa.	
...edistettävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien järjestöjen toimintaedellytyksiä ja vaikutusmahdollisuuksia.	
... osallistuttava neuvotteluihin hyvinvointialueen, kuntien sekä muiden toimijoiden kanssa tavoitteista, toimenpiteistä, yhteistyöstä ja seurannasta.	... neuvoteltava vähintään vuosittain yhdessä alueen kuntien sekä muiden toimijoiden kanssa tavoitteista, toimenpiteistä, yhteistyöstä ja seurannasta.

Lähde: Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021, 6 ja 7 §).

5. Ikääntyneet Politiikkasuositus (UEF)

UEF// *Vaikuttavuuden talo*

Sote-uudistus

Kainuun sote

POLITIikka SUOSITUS / POLICY BRIEF

Ikäihmisten hyvinvoinnin edistämisessä on kiinnitettävä huomiota kotona asumisen tukemiseen sekä digitaalisten palvelujen ja osallistavan toiminnan saatavuuteen ja saavutettavuuteen

TAULUKKO 1. Hyvinvointia heikentävät tekijät Kainuun ikäihmisillä

SOSIAALINEN LAADUN VIITEKEHYS	KAINUUN IKÄIHMISET
SOSIOEKONOMINEN TURVALLISUUS: Ihmisillä on suoja köyhyyttä ja muita materiaalisia riskejä vastaan, sekä saatavilla palvelut ja tukitoimet auttamaan ongelmien yli.	Kotona asumiseen liittyvien, ei-hoidollisten, palvelujen tasavertainen saatavuus. Sähköisten/digitaalisten sote-palvelujen käyttämiseen liittyvän osaamisen ongelmat ja epätietoisuus palvelujen saamisessa.
SOSIAALINEN OSALLISUUS: Ihmiset ovat osallisia kaikissa yhteiskunnan taloudellisissa, poliittisissa ja muissa avaintoiminnoissa. Heillä on tunne siitä, että he kuuluvat yhteiskuntaan ja ovat osa yhteisöjään, ja että he voivat vaikuttaa siihen, miten yhteiskuntaa kehitetään.	Osallisuutta tukevan toiminnan puuttuminen (esim. harrastukset, kulttuuri, ryhmä- ja vertais-toiminta). Osallisuutta tukevaan toimintaan pääseminen liikenneyhteyksien puutteen vuoksi. (esim. oman auton välttämättömyys).
SOSIAALINEN VALTAISTUMINEN: Ihmisillä on tasa-arvoiset elämänmahdollisuudet, tiedot ja taidot, ja heille on mahdollista käyttää kapasiteettejaan maksimaalisesti itsensä ja yhteiskunnan hyväksi tavoilla, jotka tukevat heidän hyvinvointiaan.	Eriarvoiset mahdollisuudet elämän, asumisen ja palvelujen saamiseen pitkien välimatkojen takia. Eriarvoiset mahdollisuudet päästä palveluihin. Eriarvoiset mahdollisuudet osallistumisessa terveyttä edistävään toimintaan ja kapasiteetin käyttämiseen itsensä ja yhteiskunnan hyväksi hyvinvointia tukevilla tavoilla.
SOSIAALINEN KOHEESIO EHEYS: Ihmiset saavat elää yhteiskunnassa ja yhteisöissä, joita luonnehtii luottamus julkiseen valtaan ja toisiin ihmisiin, toisista välittäminen, sekä mielipiteen ja ilmaisun vapaus.	Kokemus ikääntyneisiin kohdistuvista kielteisistä asenteista. Epäluottamus ikääntyneiden palveluja koskevaan resurssointiin ja pitkien välimatkojen maaseudun palveluihin ja infran hoitoon.

TAULUKKO 2. Yhteiskehittämisen tuloksena tarkentuneet sosiaalisen laadun vaikuttavuusindikaattorit

Sosiaalisen laadun vaikuttavuusindikaattorit	
SOSIOEKONOMI- NEN TURVALLI- SUUS	Toimeentulon turvallisuus ja tulojen riittävyys, terveys- ja sosiaali- palvelujen riittävyys ja iäkkään tyytyväisyys.
SOSIAALINEN OSALLISUUS	Yksinäisyys, syrjintä, osallistuminen järjestö- ym. sosiaalseen toi- mintaan, tyytyväisyys vapaa-ajan palveluihin.
SOSIAALINEN VALTAISTUMINEN	Kyvykkyys ja toimintamahdollisuudet, elintapojen terveellisyys, osal- listuminen terveyden edistämisen toimintaan, riittävä tieto palve- luista.
YHTEISKUNNALLI- NEN KOHEESIO (EHEYS)	Luottamus toisiin ihmisiin, luottamus julkiseen valtaan ja toisten auttaminen.

TAULUKKO 3. Yhteiskehittämisen tuloksiin pohjautuvat toimenpide-ehdotukset ikäihmisten hyvinvoinnin ja sen edellytysten edistämiseksi Kainuussa.

SOSIAALINEN LAATU	TOIMENPIDE-EHDOTUKSET
SOSIOEKONOMI- NEN TURVALLI- SUUS Digitaalisten palvelujen saavutettavuus ja digitaitojen tasavertainen mahdollistaminen	1. Osallistavan ryhmämuotoisen palveluohjaustoiminnan järjestäminen: yhteisöllistä, tarvelähtöistä ja vertaistukeen pohjautuvaa ohjausta digiosallisuuteen, asumiseen, palveluihin ym. ikääntyneiden tarpeisiin pohjautuviin aiheisiin. 2. Osallistumisen mahdollistaminen ryhmätoimintoihin myös etänä, kuvapuhelimen, tabletin yms. välityksellä.
SOSIAALINEN OSALLISUUS Liikkuminen ja kul- kuyhteydet palveluihin ja osallista- vaan toimintaan pääsemiseen	1. Julkisten kuljetuspalvelujen järjestäminen myös syrjäseuduille palveluihin ja osallistavaan toimintaan pääsemiseen: kokoaminen ja koordinointi. 2. Infran/teiden kunnossapito, esteettömyyden turvaaminen myös talvisin.
SOSIAALINEN VALTAISTUMINEN Turvallisuus, asuin- alueen olosuhteet, kotona asumisen tuki	1. Ohjaus ja neuvonta turvallisen kotona-asumisen mahdollistamiseksi: ennakoiva oman elämän ja asumisen, talouden, liikkumisen ja palvelujen suunnittelu, valmennus ja neuvonta elämän muutostilanteissa. 2. Jalkautuvat kotona asumista edistävät palvelut kaikenlaiseen ei-hoidolliseen apuun (esim. ”talkkaripalvelut”, liikkuvat sote-palvelut).
SOSIAALINEN KOHEESIO Yhteiskunnallisen luottamuksen vahvistaminen, ikään- tyneiden äänen ja mielipiteiden kuulu- vuus Kainuussa	1. Ikäihmisten asukkaiden mahdollisuudet osallistua palveluiden järjestä- mistä ja tuottamista koskeviin keskusteluihin. 2. Ikäihmisiin kohdistuvien asenteiden ja luottamuksen vahvistamiseksi kehitetty hyvinvointialueen, kuntien ja järjestöjen asukasosallisuuteen liit- tyvä toiminta ikäihmisten kuulemiseksi: matalan kynnyksen hybridityöpa- jat ja systemaattinen tiedonkeruu kuntien ja hyvinvointialueen käyttöön. Vaikuttavuuden arviointi sosiaalisen laadun indikaattoreilla.

Kiitos!

23.11.2022

Kainuun sote/Saara Pikkarainen